

KRESBA PO ZEMI

aneb příběh, který spojil Michaelu a Magdalenu

Michaelu jsem znala trochu již z minulého roku z výtvarného workshopu, kde byla jako účastník a já jako její doprovod / asistent. Obrázky kreslila a malovala ústy – tedy kresebné náčiní držela v ústech. Věděla jsem, že ji výtvarná tvorba baví, ale zdálo se mi, že tato forma není zcela to, co ji naplňuje. Když mi byla po čase doporučena jako vhodná osoba pro realizaci praktické části mé diplomové práce, velmi ráda jsem souhlasila. Představila jsem Michaelu svůj koncept: řekla jsem jí, že bych ráda dělala výtvarnou tvorbu s někým, kdo nebude chápat výtvarné tvoření jako náročnou a nepřírozenou aktivitu vzhledem k tělesnému hendikepu. Napadlo mě z hendikepu a stigmatu člověka s tělesným postižením udělat přednost. Pohyb, byť minimální, který absolvuje dotyčná osoba denně zcela přirozeně, vnímat jako stěžejní předpoklad pro vznik výtvarných děl. Tedy v případě Michaely jsem zvolila pohyb elektrického vozíku. Michaela jej bravurně ovládá, nemusí se tedy nic učit. Společně jsme vymýšlely jen technické úpravy, pro připevnění zásobníků na vodu a další, v našem případě alternativní, kresebný materiál.

Naše tvorba nese název Kresba po zemi. Michaela pohybem vozíku tvořila kresby po zemi – a to různými materiály, nejčastěji ale vodou. Moje podmínka byla, nikomu neudělat škodu a nevystavovat se napadnutí za ničení veřejného prostoru. Proto jsem volila materiál, který se snadno vstřebal do země.

Nechala jsem Michaelu vždy volné téma. Společně jsme se ale radily, co, kde a jakým způsobem budeme tvořit. Líbilo se mi, že ona sama byla aktivní a sama mé nápady doplňovala: mnohdy přicházela se svými, velmi dobrými nápady. Byla s ní výborná domluva. Velikou výhodou bylo, že se Michaela nebála experimentovat. Líbila se jí nekonvenčnost tvorby a ráda se pouštěla do nových věcí. Myslím, že jí i vyhovovala monumentálnost kreseb. Sice u konkrétní aktivity nevydržela moc dlouho (přibližně 15–40min), ale po celou dobu tvořila s velkým nadšením a elánem. Do kreseb otiskovala svoje momentální rozpoložení a velice si tvorbu užívala. Sama si své kresby hodnotila, vybírala ty povedené, dávala jim názvy atp. Dokonce se nebála ani tvorby v místech naplněných lidmi, jako je Moravské náměstí, most (pro pěší), park. Navíc pozorovala reakce kolemjdoucích. Naše setkávání mělo již od začátku přátelský charakter. Vždy jsme si během tvorby povídaly, a povídaly jsme si rády i po skončení výtvarné akce. Občasně jsme se potkávaly i jen tak, aniž bychom spolu něco nakreslily. Díky této zajímavé tvorbě, vznikl mezi námi přátelský vztah, ze kterého jsme čerpaly obě. Což myslím byl oboustranně nečekaný rozměr, který s sebou tato tvorba přinesla.

Techniky, které jsme společně vyzkoušely:

Rozjíždění louže; vytékající voda z uzavřené láhve s malou dírkou ve víčku; vytékající voda z otevřené láhve; prskání vody; vytékající voda z kanystru s malou dírkou; sypání mouky a soli; vyjíždění kolejí ve sněhu

INTERAKCE

Ivona Tachovská a Blanka Turnhøferová

Náš příběh začal téměř před dvaceti lety. Snad je to náhoda, že na fotografii z mateřské školy jsme já a Ivonka seděly vedle sebe. V té době nikdo netušil, že o několik let později nás bude spojoval přátelský vztah a společný zájem o výtvarnou tvorbu.

Od narození obě bydlíme v malém městečku uprostřed Vysočiny, žijeme dokonce ve stejné ulici - domy našich rodin jsou od sebe vzdáleny jen několik metrů. Naše ulice se často proměňovala v hřiště, kde se scházela parta dětí z okolních domů a hrála si. Vzpomínám si, že mi bylo asi deset let, když mezi nás začala přicházet mentálně postižená holčička Ivonka. Začali jsme ji zapojovat do her v dětském kolektivu. Maminka ji občas přiváděla i k nám domů a já jsem si s ní hrála. Dětské spontánnosti nebyl překážkou ani hendikep. Postupně jsem se s Ivonkou začala setkávat častěji. Obě dvě jsme od dětství rády tvořily, však samostatně bez vzájemného vlivu. Já jsem se zpočátku zabývala zejména malbou, zatímco Ivonka hlavně kreslila. Ostatně kresbě se věnuje dodnes. Na první pohled bezobsažné čáranice lihovými fixy skrývají bohatý obsah, příběhy i záznamy momentálních reakcí a emocí.

Časem se náš vztah proměňoval, stejně jako moje zájmy. Na výtvarnou tvorbu jsme se poprvé společně soustředily na pobytu pro rodiny s postiženými dětmi, během kterého jsem byla asistentkou Ivonky. Pro nás asistenty byly odměnou upřímné a vděčné reakce dětí na společný program. Toto prostředí mne velmi ovlivnilo.

Během studia uměleckých oborů jsem svoje obzory nově rozšířila o pedagogiku, což bylo jedním z důvodů změny přístupu ke hrám a aktivitám s Ivonkou. Uměleckou spolupráci jsme zahájily teprve v říjnu roku 2013. Prvním společným projektem byla práce nazvaná „*Společná cesta*“. Stěžejním momentem tohoto projektu byl úkol „*20 minut, trochu času, trochu materiálu, dvě autorky*“. Fascinovala mě Ivončina spontánnost, upřímnost a radost z tvůrčího procesu. Tvorbu si užívala, pod jejíma rukama materiály oživaly - rozehrávala s nimi příběhy. Zatímco mne tížila spousta myšlenek, což se odráželo na výsledku. Motivovalo mě to k jakési pokoře, otevřenosti vůči její tvorbě a snaze poučit se. Následovala intenzivnější umělecká spolupráce, která mě v mnohém obohatila. Na oplátku jsem se snažila i já moji kolegyni obohatit.

Také můj koncept tvorby reaguje na Ivončiny výtvarné projevy. Reflektuji inspirativní momenty a flexibilně reaguji na podněty vzniklé při naší spolupráci. Společně jsme se věnovaly kresbě, malbě, textilní tvorbě, prostorové i volné tvorbě. Nabídka uměleckých materiálů a technik vyústila v různé výsledky. Někdy byl překážkou Ivončiny hendikep, jindy se nápady nesetkaly s nadšením.

Převažovala však příjemná spolupráce, jejímž výsledkem je cyklus tří kolekcí děl. V první řadě to jsou společné obrazy, kdy v jedné polovině je Ivončina interpretace příběhu a ve druhé polovině můj grafický záznam jejího vyprávění. Druhou kolekcí cyklu představují proměny objektu propojující plošnou a prostorovou tvorbu. Výsledkem spojování dřevěné stavebnice je nejen spolupráce, ale i variabilní obraz. Cyklus uzavírá textilní objekt inspirovaný Ivonky výtvarným projevem. Zároveň je vytvořen pro ni, s ohledem na její potřeby a zájmy. Tyto tři práce demonstrují naši interakci ve výtvarné tvorbě. Ačkoliv se nikdy plně nedozvím Ivončiny názor, doufám, že ji naše umělecká spolupráce obohacuje stejně jako mne.

MALOVÁNÍ

Lukáše s Terezou

Lukáše jsem poznala před pěti lety coby klienta denního stacionáře Benjamín v Krnově, střediska Slezské diakonie. Ve stacionáři jsem byla na praxi a Lukáš se mi pracovalo velmi dobře. Byl upovídaný, příjemný, upřímný. Rád chodil na procházky, ale protože se mohl někde venku ztratit, potřeboval někoho, kdo by ho doprovázel. Měl problémy bezpečně přecházet cestu, takže samotnému mu venku hrozila jistá rizika. Na krátký čas jsem se proto stala jeho dobrovolnou společnicí a trávila jsem s ním hodiny na jeho procházkách. V době, kdy jsem byla na praxi ve stacionáři, se v Krnově pod Slezskou diakonií otevřely sociálně terapeutické dílny s názvem EFFATHA Krnov a Lukáš se stal klientem těchto dílen. Někomu by se zdálo, že to není nic světoborného, člověk prostě přejde z jedné sociální služby do druhé, ale opak je pravdou. Pro mnoho klientů, stejně tak pro Lukáše to znamenalo velký zlom v životě. Změny, které v Lukášově životě za těch pět let, co ho znám, nastaly, jsou velké. Lukáš se stal samostatným člověkem - už nepotřebuje, aby ho někdo doprovázel venku. Naučil se pracovat s rizikem, které může nastat například při přecházení cesty. Také se přestěhoval od maminky a v současné době bydlí v chráněném bydlení ve Městě Albrechticích. Tříkrát týdně dojíždí do Krnova do dílen, na víkendy jezdí k babičce do Úvalna. Využívá veřejnou dopravu, vzdělává se v kurzech pro osoby se zdravotním postižením.

Myslím však, že největší změny přicházejí u osob se zdravotním postižením v oblasti sociálního začleňování, rozhodování, v uplatňování svých práv a také v přejímání zodpovědnosti. Musí se naučit také nést následky svých rozhodnutí – pozitivní i negativní. Nyní je Lukáš stále ten upřímný, příjemný a upovídaný člověk - tak jako před pěti lety, ale navíc je samostatnější a zodpovědnější a já věřím, že za dalších pět let bude ještě dál.

Vždy jsem se snažila s Lukášem trávit čas různými výtvarnými technikami a zkoušela jsem hledat takovou, která by mu nejvíce vyhovovala. Lukáš se dokáže do práce ponořit a naplno si ji užít, proto byl také nadšen z každé techniky, kterou si vyzkoušel. Nejraději jezdí ke své babičce do vesnice, kde tráví čas v dílně a něco tvoří. Proto je tento venkovský život pro Lukáše častým tématem k výtvarné činnosti. Lukáš se ale dokáže inspirovat čímkoliv, co ho zaujme, díky čemuž vytvořil několik zajímavých obrazů enkaustikou. Má rád barvy, proto také často tvoří abstraktní obrazy založené právě na barevnosti, která je mu příjemná.

Výběr ukávek jeho tvorby představuje výsledek naší několikaleté spolupráce. Techniky si Lukáš vyzkoušel různé, od vodovek, přes akryl, až po malby pomocí hmoty přenesené na výkres přímo prsty. V poslední době si oblíbil již zmíněnou enkaustiku a malbu plastelínou, což je důkazem toho, že rád experimentuje malířskou hmotou, podobně jako to dělali umělci informelu.

Lukáš Dorňák a Tereza Dosoudilová

Blanka a Ivonka
Magda a Míša
Tereza a Lukáš

3x2 je více...

Výtvarná díla tří „hendikepovaných“
vytvořená za asistence tří studentek
výtvarné výchovy

30. 3. – 30. 8. 2015

GALERIE ČTYŘI PATRA
Pedagogická fakulta MU
budova Y (schodiště a mezipatra)
vstup z nádvoří Poříčí 7/9, Brno

Koncepce výstavy...
Hana Stehlíková Babyrádová

Kurátor...
Petr Kamenický

Grafická úprava...
Jana Nedomová

Studium speciální výtvarné výchovy a speciální pedagogiky poskytuje na jedné straně studentům teoretické znalosti z mnoha oborů, ale na straně druhé nabízí také příležitosti k rozvíjení jedinečné praxe, jejíž součástí je mimo jiné i tzv. speciálně pedagogické asistentství. Výstava 3x2 je více... je důkazem toho, že praktikování tohoto asistentství, které rozvíjí přímý kontakt studentů a studentek s klientem se speciálními potřebami, nemusí být jen povinností, ale může se stát příležitostí pro uskutečnění svobodné výtvarné tvorby, která přesahuje hranice běžných technik ergo- nebo arte-terapie.

Progrese a regrese ve vizuálních a performativních aspektech výtvarné edukace
(MUNI/A/1190/2014)